

लोक सेवा आयोग
नेपाल प्रशासन सेवा, लेखा समूह, राजपत्राङ्कित द्वितीय श्रेणी,
उपसचिव वा सो सरह पदको खुला प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षा

मिति: २०८३/२/३

समय: ३ घण्टा

पूर्णाङ्क: १००

पत्र: द्वितीय

विषय: सेवा सम्बन्धी

तलका प्रत्येक प्रश्नको उत्तर बेग्लाबेग्लै उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ ।

१. नेपालको आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा बहुपक्षीय र द्विपक्षीय विकास सहायताको भूमिकामाथि टिप्पणी गर्नुहोस् । बहुपक्षीय र द्विपक्षीय विकास सहायता प्राप्ति र कार्यान्वयनमा भएका समस्या, सोको कारण र समस्या समाधान गर्न विद्यमान प्रावधानमा के-कस्ता सुधार गर्न आवश्यक ठान्नुहुन्छ? सुझावहरू प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

७+८=१५

२. नेपालको अर्थतन्त्र विगत केही समयदेखि विभिन्न कारणले शिथिल हुन पुगेको अनुभव गरिएको छ । अर्थतन्त्रमा देखिएको शिथिलता सुधार गर्न सरकारले लिएका विभिन्न नीतिहरू मध्ये आर्थिक नीति, वित्त नीति तथा मौद्रिक नीतिले समष्टिगत आर्थिक स्थितिमा र विशेष गरी सार्वजनिक वित्त प्रणालीमा खासै सुधार हुन सकेको पाइँदैन । वित्तीय क्षेत्रमा रहेको लगानीयोग्य पुँजीको समयोचित र प्रभावकारी प्रयोग तथा उपयोग हुन नसकेको र विगतमा भएका लगानीको जोखिम निरन्तररूपमा उच्च हुँदै गएको, अर्थतन्त्रलाई गतिशील बनाउन नसकिएको, राज्यका संस्थाहरूको सबलीकरण हुन नसकेको, नियामकीय व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयनमा सुधार हुन नसकेको, सार्वजनिक खर्चमा वित्तीय अनुशासन कायम राख्न नसकिएको जस्ता सन्दर्भमा अर्थतन्त्रलाई लयमा ल्याउन आर्थिक नीति, मौद्रिक नीति र सार्वजनिक वित्त प्रणालीमा गर्नुपर्ने सुधारका खाका प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

४+८+८=२०

३. सार्वजनिक वित्तीय व्यवस्थापनका चक्रमा बजेट निर्माण र स्वीकृती एक प्रमुख अवयव हो । जुन सरकारको बजेट योजना र आवधिक योजनाको आधारमा तयार गरिन्छ । नेपालमा बजेट निर्माण तथा विनियोजनको लागि आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७ मा वस्तुगत आधार र मापदण्डको व्यवस्था गरिएको छ । यसको साथै बजेट निर्माणको सम्बन्धमा खरिद व्यवस्थापनसम्बन्धी खरिद गुरुयोजना र वार्षिक खरिद योजनासमेत तयार गर्ने प्रावधान राखी मन्त्रालयगत बजेट सूचना प्रणाली (Line Ministry Budget Information System) मा प्रविष्टि गर्न अनिवार्यसमेत गरिएको छ । बजेट तर्जुमाको लागि कानूनी व्यवस्था र विद्युतीय सूचना प्रणालीको साथै अर्थ मन्त्रालयले बजेट तर्जुमा गर्ने दिग्दर्शन र मार्गदर्शनसमेत वार्षिकरूपमा जारी गर्ने गरेको छ ।

बजेट तयार गर्ने कार्य व्यवस्थित र वस्तुगत भएको तथा निकायगत जिम्मेवारीसमेत निश्चित गरिएको भएतापनि सरकारलाई बजेटको सामयिक खर्च गर्न समेत कठिन हुने गरेको र पुँजीगत खर्च गर्न पनि कठिनाई हुने गरेको अवस्था छ । मन्त्रालयहरूले मार्गनिर्देशनको आधारमा बजेट तयार गर्ने र राष्ट्रिय योजना आयोगले मध्यकालिन खर्च संरचना र आयोजना बैंकको व्यवस्थापनसमेत गरी अर्थ मन्त्रालयले अन्तिमरूप दिने व्यवस्था भएपनि बारम्बार रकमान्तर, स्रोतान्तर र खर्च समर्थनको कार्य गरिरहनु पर्ने अवस्था विद्यमान रहेको देखिन्छ । यसले गर्दा बजेट निर्माण कार्य नै समस्यामूलक हुन पुगेको हो कि भन्ने आशंका उत्पन्न हुन पुगेको छ । यसरी सबै संस्थागत कानूनी र प्रणालीगत व्यवस्थाले बजेट निर्माण कार्यलाई निर्देशित गरेको भएतापनि बजेट यथार्थपरक हुन सकेको देखिँदैन ।

यस सम्बन्धमा वर्तमान बजेट निर्माण कार्य र प्रक्रिया वस्तुगत भए नभएको समीक्षा गर्नुहोस् । यस आधारमा बजेटको निर्माण कार्य प्रभावकारी हुन नसक्नुका समस्या र कारणहरू पहिचान गर्दै यथार्थपरक बजेट तर्जुमाको लागि बजेट निर्माण कार्यमा संलग्न हुने निकायहरूले गर्ने कामको लागि सम्बन्धित मन्त्रालयहरू, राष्ट्रिय योजना आयोग र अर्थ मन्त्रालयलाई प्रभावकारिरूपमा जिम्मेवार बनाउन के-कस्ता कार्यहरू गर्न आवश्यक हुन्छ? सुझाव प्रस्तुत गर्नुहोस् ।

६+७+७=२०

४. नेपाल सार्वजनिक क्षेत्र लेखामान (Nepal Public Sector Accounting Standards – NPSAS) ले सरकारी निकायहरूद्वारा नगदमा आधारित सामान्य प्रयोजनको वित्तीय विवरण (General Purpose Financial Statements) तयार गर्ने सन्दर्भमा आवश्यकता र प्रोत्साहन (Requirements and Encouragements) निर्धारण गरिएको भएतापनि कार्यान्वयनमा कठिनाई भएको आधारमा आवश्यकता अनुसार संशोधन र अद्यावधिक गरी कार्यान्वयनमा ल्याइएको छ। उक्त लेखामान अनुसार प्रस्तुतीकरण र खुलासाको आवश्यकता (Presentation and Disclosure Requirements) मा के-कस्ता समस्या र कठिनाई देखिएका छन्? उल्लेख गर्दै तिनलाई निराकरण गर्न कस्तो कदम चालिएमा NPSAS को प्रभावकारिता अझ बढ्ने छ? आफ्नो धारणा प्रस्तुत गर्नुहोस्।

१०+१०=२०

५. सार्वजनिक खरिद कार्यलाई व्यवस्थित बनाउन सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ र सार्वजनिक खरिद नियमावली, २०६४ जारी भई सार्वजनिक खरिदमा प्रतिस्पर्धा, स्वच्छता, इमान्दारीता, जवाफदेहिता र विश्वसनीयता प्रवर्द्धन गरी खरिद प्रक्रियालाई खुला, पारदर्शी एवम् वस्तुनिष्ठ बनाउने ऐनको उद्देश्यलाई पालना र सहजीकरण गर्न प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय अन्तर्गत रहने गरी सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालय २०६४ सालमै स्थापना भएको हो।

सार्वजनिक खरिद अनुगमन कार्यालयले सार्वजनिक खरिदसम्बन्धी जानकारी प्रदान गर्न तालिम/प्रशिक्षण सञ्चालन गर्ने, नमूना बोलपत्र तयार गर्ने, गुनासो सुन्ने, राय परामर्श दिने, विद्युतीय खरिदलाई सहजीकरण गर्ने, कालो सूचीमा राख्ने, आवश्यकता अनुसार अनुगमन गर्ने जस्ता कार्य गर्दै आएको छ। कानूनी प्रावधानलाई व्यवहारिक, समयसापेक्ष र कार्यान्वयनयोग्य बनाउन ऐन र नियमावलीमा पटक-पटक संशोधनसमेत भइसकेको छ। राज्यका नियामक निकायसमेतको सकृयता हुँदाहुँदै पनि सार्वजनिक खरिदका सम्बन्धमा विशेष गरी सार्वजनिक निर्माण कार्य समयमा सम्पन्न नहुने, लागत र समयको बढोत्तरी (Time and cost-overrun), गुणस्तरमा प्रश्न उठ्ने, आर्थिक अनियमितताका अनेकन प्रसङ्ग आदि जस्ता विषयहरू सार्वजनिक सञ्चार माध्यम र सरकारी प्रतिवेदनहरूमा औल्याइएको पाइन्छ।

उल्लिखित पृष्ठभूमिमा सार्वजनिक खरिदलाई कानूनको मनसायबमोजिम व्यवस्थित गरी कार्यान्वयन गर्न के गर्नुपर्ला? मूल समस्याको पहिचान गरी कानूनी व्यवस्थाको पालनामा (कार्यान्वयनमा) देखिएका समस्याहरूसहित व्यवहारिक र कार्यान्वयनयोग्य सुझावहरू प्रस्तुत गर्दै सुझाव कार्यान्वयन गर्ने कार्यतालिकासमेत तयार गर्नुहोस्।

८+५+८+४=२५

<<समाप्त>>